

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput IV. Quædam præcedentium consecutaria proponuntur, atque
explanantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

11. Oppositio 5. *Oppositio 5.* Opp. 5. Quod est omnino simplex aut totaliter cognoscitur, aut totaliter ignoratur: Deus est omnino simplex: Ergo Deus aut totaliter cognoscitur, aut ignoratur totaliter: Atqui à Viatoribus nequit Perfectè cognosci: Ergo debet penitus à Viatoribus ignorari.

Solutio: Resp. ex doctrina nostri Ariminensis plures esse voces & conceptus simplices in se, quæ tamen plura connotant, idest, con significant, ut terminus iste *creatio*, cui responderet res qualibet producta ex nihilo. Talem conceptum, ac terminum appellat præclarissimus Doctor conceptum ac terminum connotativum atque complexum. Itaque dist. ma. Quod est prorsus simplex vel totaliter cognoscitur, vel totaliter ignoratur, si non valeat exprimi voce, & conceptu connotativo & complexo, esto: si vocem, & conceptum connotativum, complexumque habeat, nego majorem.

12. Oppositio ultima. Opp. ultimò. Ipsi corporeæ materiei nequaquam repugnat Summa Providen-

tia ac sapientia; aviculæ namque dum nidos struunt, ovisque incubant, ingenium magnum præferunt: apis plusquam humana sapientia mella colligit, & ædificat laquearia: formica minimum animal, adeo est provida ac solers, ut Proverb. vi. vers. 6. legatur: *Vade ad formicam, & piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in aestate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat.*

Ref. aves, formicam, apem, omnia viventia ac mortua dirigi ab Auctore naturæ, & prædita esse sapientia, quam scholæ appellant *passivam*. Intollerabilem verò esse Atheistarum dementiam, qui, cum videant animantia hæc minima omnium hominum artem, & opificium excedere, velint tamen singula sine sapientissimo Opifice procreata. Quis enim peritissimus Artifex unam aviculam, apemque humana efficit industria? Itaque mittamus insipientes, quos vel una bestiola confutat.

Solutio.

C A P U T IV.

Quædam præcedentium consuetaria proponuntur, atque explanantur.

S U M M A R I U M.

1. 2. Hæc propositio: *Deus existit*, est nobis sese nota, ac manifesta.
3. 4. Solvitur obiectio Friderici Gavardi.
5. Satisfit objectioni Thomistarum.
6. Ad objectionem tertiam responderetur.

7. 8. 9. Nullus, quantumvis agrestis ac barbarus potest Creatorem suum invincibiliter ignorare.
10. 11. 12. 13. 14. 15. Proponuntur, & solvuntur objectiones.

An hæc propositio *Deus existit*, sit per se nota, an per se nota.

INQUIRUNT Scholastici, an hæc Propositio, *Deus est*, sit per se nota, an saltem adeo sit naturali rationi obvia, ut nullus hominum quantumvis sylvestris ac rudis, possit eam impunè, & absque culpa ignorare: quæ duo, tametsi ex dictis apertissime consequuntur, sunt tamen hoc loco juxta scholæ consuetudinem definienda. Itaque propositionem per se notam eam dicimus, quæ sola clara perceptione terminorum redditur manifesta, neque, ut illi assentiamur, opus est rationatione, & discursu. Quod enim Theologi dividant propositionem per se notam in per se notam in se, & per se notam respectu nostri, prioremque definiant eam, in qua de re aliquid enunciatur, quod ipsi essentialiter convenit, propter illorum auctoritatem recipio; sed hanc dici vellem *essentialem*, non *per se notam*: quippe notum aliquid appellatur relatè ad mentem, quæ nescit. Illud ergo quæritur

R. P. Berti Theol. Tom. I.

tantum, sitne per se nobis manifestum, Deum existere; præsertim cum omnes fateantur, Deo essentialiter competere existentiam, quod, ut monui, dicunt esse notum *quoad se*. Porro affirmativam sententiam tenent, quotquot ideam ingenitam defendunt, necnon Scotus, Aureolus, D. Bonaventura, horumque discipuli, qui tamen diversa à nobis ratione ducuntur. Aliorum quidam docent, illam propositionem nullatenus esse notam viatoribus: ut Thomistæ omnes, & ex nostris Gibbon, Puteanus, Benedictus à Sancto Jacobo, ac sapientissimus Magister Henricus Florez, quem Deus optimus maximus diu servet incolumen. Quidam verò affirmant, notam esse sapientibus tantummodo, ut Egidius, Gerardus, Argentinas, La fosse, Gavardi, aliique Nostrates.

PROPOSITIO I. Hæc enunciatio: *Deus existit*, est nobis sese nota ac manifesta.

1. Propositio.

G 2

Pro-

Probatur.

Probatur: Propositio dicitur per se nota, cui perceptis terminis absque alia ratiocinatione humana ratio assentitur: Huic enunciationi, *Existit Deus*, perceptis terminis absque ullo medio discursu mens assentitur: Ergo enunciatio ista, *Deus existit*, dicenda est per se nota. Minor probatur iisdem momentis, quibus cap. 1. statuimus, inesse cuique Dei notitiam ingenitam, quorum summa hæc est: Alicui enunciationi statim, ac voces terminique innotescunt, ratio humana assentitur, quotiescunque in clara eorundem terminorum perceptione elucet, quidquid in propositione enunciat, etiam si aliquando primo aspectu minimè à rudibus intelligantur. Est enim per Adversarios per se nota nobis hæc propositio: *Incorporea non sunt in loco commensurative*, tantetsi ignarus statim non percipiat, quid sit res incorporea, quidque loco commensurari, quoniam ubi quisque hujus enunciationis intima perceptione penetrat terminos, ei penitus acquiescit: Atqui in clara idea ac notione hujus nominis *Deus* relucet apertissimè existentia, quamvis ultrò daremus Adversariis, esse inter incolas Capitis bonæ spei, & Canadensium plebsque barbaros planè inscios, ut nunquam Dei nomen audierint, de quibus sup. cap. 2. mom. ult. Ergo huic propositioni, *Existit Deus*, quisque perceptis vocabulis absque ullo discursu acquiescit. Minor propositio, præterquam quod cap. 1. comprobata est, traditur ab Augustino lib. 1. de Doctrina Christiana cap. 1. ab Anselmo in Alloquio cap. 2. necnon à Cicerone in lib. 1. de Nat. Deorum, à Sexto Empirico in viii. adversus Mathematicos; neque, fatentibus omnibus; quisquam est, qui certa animi notione non præsentiat, talem esse Deum, ut in omni natura nihil possit esse præstantius. Sed in perceptione, ideæque rei perfectissimæ ac præstantissimæ elucet existentia, quæ est prima rerum omnium perfectio, ut diximus Prop. 2. cap. 1. Ergo, &c.

2.
Confirmatio
contra Ludovicum.

Resp. Ludovicus Habert, in notione summi boni includi quidem existentiam objectivam, sed non realem; idest, terminum illum *Deus* excitare in intellectu ideam summi boni, ideoque existentis: sed utrùm reverà istud summum bonum detur à parte rei, non ipsa terminorum apprehensione probari, sed inspectione creaturarum. At hæc responsio nequit sententiam nostram labefactare, eo quod realis existentia est

maxima perfectio, & consequenter in idea summi boni concipitur etiam existentia realis, ut loco citato demonstravimus: ac præterea summi boni existentia non solum rerum creaturarum contemplatione, sed etiam intima conscientia, insitæque idea deprehenditur.

Opp. 1. cum Friderico Gavardi, & Henrico Florez. Propositio per se nota à nullo negatur: Hæc propositio: *Existit Deus*, negatur ab aliquibus: Ergo non est per se nota omnibus. Minor est S. P. Augustini, qui serm. 10. de Verbis Domini explanans verba Psalm. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*, ait, *Insania ista paucorum est*; & Tract. 106. in Joannem: *Exceptis enim paucis, in quibus nimirum natura depravata est, universum genus humanum Deum mundi hujus fatetur Auctorem*. Igitur aliqui, licet perpauci, Deum negant.

3.

Opponitur.

Possent respondere juxta ea, quæ diximus cap. 2. mom. ult. nullum fortassis fuisse atheum speculative; & producta Augustini testimonia de improbis, qui Deum negant practice, esse exponenda; siquidem S. P. in Psalmum XIII. ait: *Nec ipsi enim sacrilegi & detestandi quidam philosophi, qui perversa, & falsa de Deo sentiunt, ausi sunt dicere, non est Deus*. Ideo ergo dixit in corde suo; quia hoc nemo audeat dicere, etiam si ausus fuerit cogitare. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in affectionibus suis: idest, dum amant hoc sæculum, & non amant Deum; ipsæ sunt affectiones, quæ corrumpunt animam, & sic excæcant, ut possit etiam dicere imprudens in corde suo, non est Deus*. Quo in loco Augustinus docet esse quosdam atheos, qui dati in reprobum sensum cogitant, Deum non esse, ne illum tantquam Deum glorificent; at nequeunt, quod cogitant ignorare, ut sequenti propositione planè ostendam. Verumtamen transm. maj. dist. mi. Hæc enunciatio, *Existit Deus*, negatur ab aliquibus, perceptis terminis, eorumque inspecta notione, nego. Nulla habita ratione terminorum, ac ideæ, quæ hisce terminis subest, conc. minorem. Porro hæc propositio, *Omne totum est majus sua parte*, consensu omnium est per se nota; & tamen aliqui eam negaverunt, ut scribit Ægidius Romanus in 111. dist. 39. q. 3. & Mag. Florez in quæst. 1. de Exist. Dei n. 3. quoniam nondum planè rerum significationem perceperant. Igitur nihil mirum, si quidam barbari rudésque negaverint pro-

propositionem istam: *Existit Deus*, non attendentes ad notionem terminorum, qui ampliorem quoque exigunt expositionem, quam postulet præcitatum Geometricum axioma.

4.
Instantia.

Dices: Si requiritur terminorum perceptio, erit ergo ea propositio tantum sapientibus per se nota, ut affirmat Ægidius, imò & Psalmista, ubi ait: *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.*

Solutio.

Resp. nihil magis me in votis habere, quam præclarissimis Theologis consentire, maxime verò Romano Ægidio omnium nostrum facile Principi. Sed assero ad percipiendam significationem hujus nominis: *Deus*, nullius opus esse scientiæ comparatæ ratiocinio ac discursu; sufficere autem naturalem rationem, intimamque conscientiam. Nam quod Psalmista ait, negare, quod Deus sit, solos insipientes, id parum Adversariis suffragatur; tum quia Augustinus nomine insipientium comprehendit etiam sacrilegos, ac detestandos philosophos, qui humana sapientia pollebant: tum etiam, quoniam non solum scripturarum more, verum etiam Platónico dicuntur insipientes, qui improbi sunt, etiam si sapere plurimum videantur. Paucis id expressit in Notis Psalm. doctissimus Bossuet, & venustè Italico carmine Cl. Gregorius Redi.

5.
Opponitur 2.

Opp. 2. Cum Thomistis. Ad propositionem per se notam requiritur cognitio terminorum, & immediata, & prout Scholæ loquuntur, quidditativa: Terminus istius Propositionis: *Deus est*, non cognoscitur immediatè, sed ex rebus aspectabilibus, & ex effectibus, non in se atque intuitiva visione, nisi in cælesti Patria à beatis: Ergo ea Propositio: *Existit Deus*, nulli creaturæ, si beati excipiantur, est per se nota.

Solutio.

Resp. conc. prima parte majoris, nimirum quod termini propositionis per se notæ debeant immediatè cognosci, nego alteram, scilicet quod necessariò cognosci debeant quidditativè, si per cognitionem quidditativam intelligas vividam, ac plenissimam Dei visionem; quod si intelligas cognitionem inadæquatam, id est solius existentiae, & etiam aliarum perfectionum notitiam confusam, & ænigmaticam, ut explicavi in resp. ad 2. opposit. prop. 1. Cap. 1., huic etiam parti subscribo. Servata autem syllogistica forma, dist. minorem: Deus cognoscitur mediatè per creaturas, tantum, nego. Per creaturas, & per in-

defectibile lumen unicuique intimè præsens, concedo. Vide, quæ diximus loco nuperrimè citato. Neque dicas propositionem per se notam nullatenus posse per effectus demonstrari, ut manifestum est de illo metaphysico principio, *Quodlibet est, vel non est?* id enim valet, quotiescunque propositionis subiectum nullos habet effectus, quibus comprobari possit illius existentia; secus si effectus habeat, ut Deus Causa ac Principium universorum.

Opp. 3. Ex quo in clara Dei perceptione concipiatur summè bonum ac Perfectissimum Ens, & Perfectio sit Dei providentia ac simplicitas, non inferatur, quod hæc propositio: *Deus est simplex, Deus omnibus providet*, sit nobis per se nota: Ergo ex quo in idea Dei, ac Summi Boni eluceat existentia, non sequitur, per se notam esse hanc propositionem, *Existit Deus*.

6.
Opponitur 3.

Resp. Gaspar Juenin non eandem esse rationem de providentia & simplicitate, ac de existentia Dei; multi enim dediti corporis sensibus cogitarunt in Ipso Deo humani corporis figuram; multi existimârunt providentiam, quæ sese ad res vilissimas demittat, vanam esse solitudinem: è contrâ neminem prorsus fingere posse, quod existentia aliqua perfectio non sit: Idquæ probat ex Augustino, qui lib. 1. de Doctrina Christiana cap. 7. docet homines, quoniam diversis moventur bonis, partim ad corporis sensum, partim verò ad animi intelligentiam summum bonum concipere. Sed non opus his rimulis. Nego antecedens: nam hæc propositiones, *Deus est simplex, Deus est infinitus, summè sapiens, immensus, provisor universorum, &c.* sunt & ipsæ nobis per se notæ, quoniam in clara summi boni perceptione, atque in intimo, & incommutabili lumine, simplicitas, infinitas, sapientia, ac providentia relucet immediatè. Neque obest, quod nonnulli hæc divina attributa negarint; negarunt enim propterea, quod ad corporis sensum, non ad mentis rationem summi boni notionem fingere maluerunt: quod rectè ac sapienter docet citato loco Augustinus; qui nos invictissimè percipere, Deum esse in ipsa veritate, intimoque immutabili lumine, probat luculenter eum locis priori capite adductis, tum de libero arbitrio à capite quinto ad decimum quintum, ubi de Divina existentia per ideam ingentam manifesta differtissimè disputat. Sed in hoc priori Corollario non debet ulterius oratio nostra immorari.

Solutio.

Alterum, quod ex dictis consequitur, est, neminem posse invincibili circa Dei existentiam laborare ignorantia: non enim ignoratur invincibiliter, quod interna animadvertentia, pluribusque cuiusvis notis momentis potest dignosci. Cum tamen Molina, alique nonnulli sentiant oppositum, addam & de hoc asserto longè probabiliorem sententiam, nostris Theologis, ceterisque ferè omnibus communem. Est autem ignorantia invincibilis ea, quæ humanis mediis adhibitis nequit dispelli; qualis esset in homine pagano ignorante nondum sibi revelata fidei mysteria: de qua ignorantia, ejusque generibus erit opportuniori loco inquirendum.

7. PROPOSITIO II. Nullus, quantumvis
Propositio 2. agrestis ac barbarus potest Creatorem suum invincibiliter ignorare.

Probatur 1.
ex Scriptura.

Prob. 1. Psalm. 78. v. 6. hæc habentur: *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.* Sap. XIII. v. 9. *Si enim tantum potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum; quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt?* Et in Epist. ad Rom. cap. 1. v. 18. *Revelatur enim ira Dei de celo super omnem impietatem, & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent; quia, quod notum est Dei, manifestum est in illis.* Quibus apertè asseritur, reos esse, maximumque promereri supplicium, quotquot ad idola conversi, Dominum ignoraverunt, quem ex procreatis rebus poterant naturali ratione comprehendere: sed invincibilis ignorantia delinquentem subtrahit à judicis ira, reddit excusabile quodcunque scelus; quoniam humanâ industriâ vitari non potest, nec imputari liberæ voluntati, quidquid absque culpa penitus ignoratur: Ergo si gentes, quæ Deum non noverunt, neque invenerunt Dominum ex aspectabili sæculo, inexcusabiles sunt, supplicioque mulcandæ, nullatenus ignorantia possunt invincibili laborare. Quod argumentum ita proponitur à Lactantio in 1. Divinarum Institut. *Quam sibi veniam sperare possunt impietatis suæ, qui non agnoscunt cultum ejus, quem prorsus ignorari ab homine fas non est?*

8.
Probatur 2.
ex SS. Patribus.

Secundò probatur ex PP. Nam Gregorius Magnus lib. 17. Moralium cap. 3. scribit: *Eo ipso quod homo rationalis est conditus, debet ex ratione colligere, eum, qui se condidit, Deum esse.* Tertullianus lib. de Spectac. cap. 2. *Nemo ne-*

gat, quia nemo ignorat, quod ultro natura suggerit, Deum esse universitatis conditorem. Et in Apologia cap. 17. *Hæc est summa delicti nolentium recognoscere, quem ignorare non possunt.* Item adversus Marcionem I. *Anima à primordio conscientia Dei dos est: eadem nec alia & in Aegyptiis, & in Syriis, & in Ponticis, &c.* Hilarius quoque XI. de Trinit. de Deo ait: *Neque mundo ignorabilis effici potest.* S. P. Augustinus verò lib. 2. Quæst. Evangelicarum cap. 46. *Apud Dominum, inquit, etiam illi sunt inexcusabiles, quibus lex data non est, quia per creaturam poterant cognoscere Creatorem.* Tractatu etiam CVI. in Jo. *Hæc est vis veræ divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti non omnino, & penitus possit abscondi.* Nec non Enarrat. in Ps. LXXIV. *De nullo loco judicat, qui ubique secretus est, ubique publicus? quem nulli licet, ut est, cognoscere, & quem nemo permittitur ignorare.* Paulus quoque Orosius in lib. Histor. 6. cap. 1. *Deum quilibet hominum contemnere ad tempus potest, nescire in totum non potest.* Adde loca producta cap. 1. Prop. 1. prob. 2. non enim alia proferam in confirmationem veritatis, de qua idemet Tullius in 1. de legibus scripsit: *De hominibus nulla gens est, neque tam immansueta, neque tam ferrea, quæ non, etiamsi ignoret, qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat.*

Tertiò probatur propositio argumentis à ratione petitis, quorum nonnulla
9. Probatur 3.
ex ratione.
feligam. Sit verò primum. De priori Decalogi Præcepto, *Unum Deum cole*, ut ostendam in lib. xxi. dari non potest invincibilis ignorantia: Ergo neque de Summi Numinis existentia, quæ à memorato præcepto jam manifesta supponitur. Accedit alterum: Quisquis invincibiliter Deum ignoraret, quantumvis flagitiosissimus, nunquam peccati theologicæ foret reus, sed philosophici tantum. Est enim peccatum philosophicum actus humanus disconveniens rectæ rationi, non tamen transgressio Divinæ legis, si perpetretur ab eo, qui Deum ignorat: Atqui hæc propositio anno 1690. ab Alexandro VIII. proscripta est: & peccatum philosophicum est commentitium: Ergo Deum nemo potest invincibiliter ignorare. Postremò: Ignorantia invincibilis ea est, quæ humanis mediis, aliisque in nostra potestate positæ nequit superari: Ignorantia existentia Dei à quocunque licet ferreo ac sylvestri mediis, quæ in ejus
suat

sunt potestate, facillimè tolli potest: Ergò in nullo, quantumvis immansuetò ac rudi, ignorantia Divinæ existentia censenda est invincibilis. Minor constat; nam unusquisque præditus est intelligentia ac ratione, qua sive per inditam sibi ideam Dei, sive per rerum corporearum contemplationem, potest Summi Boni, ac Primæ Causæ sibi comparare notitiam. Atque etiamsi rationalis facultas se sola in Dei cognitionem minimè posset assurgere, præstò tamen sunt singulis hominibus in Adversariorum nostrorum sententia auxilia supernæ gratiæ: quam tamen ad cognoscendam Existentiam Dei necessariam non esse, vera est communior sententia.

10. **Objectio 1.** Opp. 1. Ad solam fidem pertinet Superni Numinis existentia: Potest ergò impunè ab iis, quibus non est revelata, ignorari; quales erant, inquit Molina, incolæ Brasiliæ, antequàm à Lusitanis subjugarentur.

Solutio. Resp. nego ant. Etenim & ad naturalem rationem, & ad fidem simul spectat Supremi Conditoris cognitio, eò sensu, quem explanavi postrema instantia 1. Opp. cap. 1. Imò est D. Thomæ sententia, cui assentiuntur & nostri, quòd *Deum esse* non sit Fidei objectum, sed ad Fidei articulos quoddam præambulum. Sed tradita à me responsio conformior ex Augustino, qui in II. de lib. arb. cap. xv., ait: *Est enim Deus, & verè, summèque est: quod jam non solum indubitatum, quantum arbitror, fide retinemus, sed etiam certa, quamvis adhuc tenuissima forma cognitionis attingimus.*

11. **Objectio 2.** Opp. 2. Puer in sylvis, aut apud Atheos parentes, quorum dictis plurimum fidit, enutritus nunquàm audit, Deum esse: id ergò ignorat excusabiliter.

Solutio. Resp. nego censq. Ille enim puer, quidquid sibi parentes ac præceptores curent insinuare, clariori lumine inditæ sibi conscientia, & creaturarum Conditorum suum conclamantium potest Divinam existentiam attingere. Neque à culpa erit immunis propter domesticorum traditionem; quibus si non fideret negantibus ea, quæ oculis conspiciuntur, vel obvia sunt naturali rationi, neque debet aures præbere dicentibus, *Non est Deus.*

12. **Infurgitur.** Insurgens: Ad invincibilem ignorantiam tollendam duo requiruntur, unum, ut aliqua Dei cogitatio pulsset animum, alterum, quòd talis cogitatio apertè proponatur cum debito comparandi Perfectiorem cognitionem: Fieri potest, ut

nulla Dei cogitatio animum subeat, neque prædicto puero cum tali debito proponatur: Ergò potest in puero illo reperiri invincibilis ignorantia.

Resp. nego majorem: nam si ad ignorantiam vincibilem necessaria esset prævia aliqua cogitatio, quotiescunque datur incogitantia, atque inadvertentia, daretur ignorantia invincibilis. Quare satis est, si ea cogitatio præstò sit, & sine ullo labore possit haberi: aliàs invincibiliter prima principia omnibus per nota, nec non meipsum ignorarem, cum aut dormio, aut aliud cogito. Nec etiam necessaria est perfecta, ac certa cognitio; cum ad operandum non sit necessaria certitudo metaphysica, sed sufficiat moralis. Atque hinc est, quòd ipse Amicus, qui præfato utitur argumento, concludit tandem: *Quamvis hæc probabilis sit: probabilius tamen defendi post sententia opposita, ut neque in paucis, neque ad tempus perfecta ratione utentibus dabilis sit invincibilis ignorantia de Deo.*

Urgebis adhuc: Saltem in priori instanti, quo ipse puer pervenit ad rationis usum, hac invincibili ignorantia poterit affici, & à Deo aliquantisper averti.

13. **Urgetur.**

Resp. nego propositionem loquendo Respondetur, de instanti morali, quo deliberatè incipit agere, ac sese ad aliquod bonum convertit: nam de instanti physico fateor, quòd antè deliberatum voluntatis motum sit necessaria animadvertentia, & cogitatio; sed dum mens animadvertit, & cogitat; imò, ut dicebam, dum facillè potest animadvertere, & cogitare, nulla est talis ignorantia, quæ dici valeat insuperabilis. Est tamen opinio aliquorum, qui existimant, in primo instanti rationis puerum illum teneri ad convertendum sese in Deum sub ratione boni in communi, non sub particulari, prout est universalium rerum Principium ac Finis. At sub ista quoque ratione potest Auctoris sui existentiam percipere ex illa eademmet boni idea insita illius menti, ex intima sui ipsius conscientia, atque ex rerum aspectabilium contemplatione.

Opp. 3. Quamplurimi adeò sunt rudes ac plumbei, ut ratiocinio uti non possint, quo Divina existentia firmissimè demonstratur, maximè cum Petrus de Alliaco, alique Theologi arbitrentur argumenta, quæ ad probandam Dei existentiam proferuntur, probabilia quidem esse, sed non planè demonstrativa: Alii insuper in suorum criminum poenam in tantam prolabantur cæcitate, ut nequeant in Dei notitiam, &

14. **Objectio 3.**

cogi-

cogitationem affurgere: Ergò in his saltem erit invincibilis ignorantia.

Solutio.

Resp. falsum esse antecedens, non enim invenitur homo rationis compos, qui adeò sit stupidus, ut ad intimam sui conscientiam nequeat advertere, neque tam scelestus, ut omni penitus lumine vel naturali, vel supernaturali destituatur. Sed dato antecedenti, nego conf. quippè ad tollendam ignorantiam invincibilem non requiritur evidens demonstratio, sed sufficit tantum probabilis.

15.
Obiectio ultima.

Opp. ult. Hugo Grotius, & alii interpretantur verba Apostoli ad Rom. 1. v. 19. *Manifestum est in illis*, multis inter ipsos, scilicet Pythagoreis, Platonis, Stoicis, quorum argumenta convincendo Aristoteli, & Epicuro sufficiunt. Eundem præferunt sensum Patrum testimonia. Crimina denique pa-

trata ab ignorantibus Deum, rectè adversarentur rationi, sed non manifestatæ Divinæ legi. Corruunt ergò momenta pro hac assertione producta.

Resp. nego ant. de omnibus indiscriminatim sermonem instituunt Sacræ literæ, ac Patres, omnesque rationali lumine præditi sunt; & si Philosophi soli Atheos profligarunt, poterant tamen singuli Atheos detestari. Labitur quoque absque æterna lege humana ratio, quemadmodum occasu solis offunduntur tenebræ: est enim ratio humana æternæ participatio legis, sicuti terrenorum corporum splendor solis irradiatio. Eà propter si Deum tollas, evertitur lex æterna, si legem æternam, extinguitur ratio; si rationem, natura perit humana; neque aliquid fingi potest ineptius, quam opus rationi dissonum, nec æternæ legi repugnans.

Solutio.

CAPUT V.

De Polytheismi, five Idololatriæ causa & origine.

SUMMARIUM.

1. Qui putant, Enos fuisse superstitioni Polytheismi auctorem, labili fundamento nituntur.
2. 3. Proponuntur duæ objectiones, & solvuntur.
4. 5. Ab Hebræorum gente non fuit exortus Polytheismus, neque illum judaico populo Moyses præscripsit.

6. 7. 8. 9. Afferuntur objectiones cum earundem solutionibus.

10. 11. 12. 13. Idololatria à posteris Chæm originem ducit, & longè ante Moysem fuerunt Dii gentium, non solum numina naturalia, sed etiam animalia.

Causa & origo Idololatriæ.

ATheis, quantum temporis augustia patitur refutatis, stylium acuo adversus Polytheos, idest, plurium Divinitatum cultores; quorum populus & amplior fuit apud Gentes, & pervicacior. Etenim quidam adeò in Deos fuere liberales, ut Homerus, Hesiodus, & Chrysippus magnam illorum invexerit turbam: Orpheus verò, Auctore Theophilo Antiocheno lib. ad Autolycum III. ducentos sexaginta duos commentus sit, quos profana Græcorum, ac Romanorum profecuta est Religio. Manetem Persam duos constituisse, unum efficientem qualibet bona, alterum omnia mala inferentem, tradunt Athanasius, Epiphanius, Augustinus, Nicetas, alique. Faustus autem multos finxit, & inter eos duodecim quosdam magnos, ternos per quatuor tractus, quibus ille unus circum agitur, quem vocat regentium regem, sceptrigerum, perennem, floreis coronis cinctum, & facie rutilantem, ut inquit S. P. Augustinus lib. contra eundem Faustum xv. cap. 5. Prætermitto Tritheitas, quos in errorem induxit effra-

nis Divinorum mysteriorum, audaxque curiositas; & quorum sectam instituit initio sexti sæculi Joannes Philoponus, eamque in Polonia restituit Georgius Paullus, & Casanovius à Valentino Gentili, ut in libro de Unitate Divinæ Essentiæ conqueritur Theodorus Beza, fascinati: in quam insaniam anno 1567. prolapsus est ejusdem Beza discipulus Petrus Statorius. Tale verò non est aliorum Polytheorum nomen, præsertim Ægyptiorum, qui etiam stiptibus, brutis, arboribus, astrisque genua curvarunt, ut illorum singularem mentionem faciamus.

Deorum originem in particulari con-
Particularis
textere, non est hujus loci, atque Insti- origo Deo-
tuti; sed sat erit, nunc Polytheismi in- rum.
vestigare principium: quod Rab. Maimonides in libro de idololatria refert ad Enos. Alii Hebræis insensissimi, nisi intrusum, instauratum contendunt à Moyse. A sola historia rerum ab ipso Moyse gestarum universam Theologiam Gentilium promanasse, omnesque populares Deos esse eandem Personam Moyse, conatur ostendere in
Demon-